

Oponentský posudek na bakalářskou práci:

Lukáš Koutský, *Pan-Arabism in the novels of Ḥannā Mīna*

Katedra Blízkého východu, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2020

Autor si pro svou práci vybral postavu jednoho z nejlepších syrských spisovatelů, Ḥannā Mīny. Sluší se dodat, že načasování práce je více než vhodné, vzhledem k tomu, že Ḥannā Mīna zemřel – v úctyhodném věku 94 let – poměrně nedávno, v roce 2018. Byl autorem několika desítek románů a jedním z prvních arabských autorů užívajících sociální realismus. Šlo také o jednoho ze zakladatelů Asociace arabských spisovatelů v roce 1954, jemuž byla v roce 2005 po zásluze za životní dílo udělena cena arabským spisovatelům. Autorovým cílem bylo v bakalářské práci analyzovat obraz panarabských myšlenek (zejména jejich ideologických, politických, kulturních a socio-ekonomických aspektů) v Mīnově díle. Struktura práce pak odráží tento záměr. Poté, co je objasněn koncept panarabismu (resp. arabského nacionalismu) se autor věnuje dvěma vybraným Mīnovým románům: *Jaro a podzim* a *Žena v černých šatech*.

Co se týče dějin nacionalistických hnutí na Blízkém východě, obecně platí, že se těší pozornosti badatelů už dlouhá desetiletí a o akademickou tvorbu k tomuto tématu nouze rozhodně není. Nejružnější nacionalistická hnutí se začala na Blízkém východě šířit po první světové válce. Každé z těchto hnutí tvrdilo, že zastupuje politické aspirace partikulárního obyvatelstva, které bylo do té doby v „područí“ Osmanské říše. Součástí celého procesu ovšem bylo, že tato nacionalistická hnutí nezastupovala národy s několikasetletou tradicí boje za národní osvobození. Tato hnutí národy vytvářela. Zde je tak možné mírně s autorem nesouhlasit v jeho výroku: „It is hard to say if Arabic or Turkic nationalism emerged first in the Ottoman Empire“ (s. 13). Podle převažující interpretace byl arabský nacionalismus reakcí na osmanský/turecký nacionalismus. To nás přivádí k tomu, že interpretace dějin nacionalistických hnutí na Blízkém východě se proměňuje. Názorně to lze předvést na díle, které zmiňuje i autor bakalářské práce coby „foundational book on Arab nationalism“. *The Arab Awakening* z roku 1938 pocházející z pera G. Antoniusa je asi nejznámějším podáním národních aspirací Arabů. Smyslem tohoto textu, který mimochodem finančně zajistil americký podnikatel Charles R. Crane, bylo ale především přesvědčit britskou veřejnost, že arabské národní aspirace jsou legitimní a že si Arabové zaslouží nezávislost. S odstupem doby tak do popředí vystupuje zejména značně romantizující nádech Antoniusovy knihy.

Přechod od kolonialismu k postkolonialismu byl pak v arabském světě velmi složitým procesem. Ve většině arabského světa nacionalismus – byť oslaben svým vzdorem vůči kolonialismu, navíc v konkurenci k islamistickému projektu – převážil v 50. letech 20. století. Nicméně napříč arabským světem byl tento proces velmi různorodý. Jeho podoba závisela zejména na hloubce kolonialismu. Po jeho odvrhnutí došlo k vytvoření arabského státu, který byl ovšem ve svých institucích a mocenských technikách do značné míry závislý právě na odkazu koloniálních dob. Ve většině případů se navíc obyvatelé uchýlili k závislosti na charismatickém vůdci. Zároveň je dobré pamatovat na to, že kulturní dekolonizace neprobíhala s takovou rychlostí jako dekolonizace politická. A konečně je zapotřebí připomenout, že i sekulárně-nacionalistický projekt začal s postupující dobou dostávat významné trhliny v podobě vnějších i vnitřních událostí (zejména drtivý byl dopad arabské porážky ve válce s Izraelem v roce 1967 či iránská revoluce v roce 1979, která dále podkopala sekulární nacionalismus na úkor náboženských pozic, atp.).

Jak už to tak bývá, i dílo Ḥannā Mīny bylo významně ovlivněno jak jeho vlastními životními osudy, tak i tímto historickým děním v jeho bezprostředním i širším okolí. Na podobě jeho děl se jednoznačně odrazilo to, že ve svém životě vystřídal celou řadu zaměstnání. V jeho knihách se tak můžeme opakovaně setkat s tématy jako hierarchie moci či destrukce rodin ekonomickým systémem. Jeho práce námořníka zase vedla k tomu, že mnohé z jeho tvorby je ovlivněno mořem. Dalším výrazným rysem Mīnovy tvorby je pak právě silná identifikace s „arabstvím“, která se v jeho knihách často projevuje například pocitem odcizení těch Arabů, kteří žijí v cizině. Když odjedou do zahraničí, octnou se „na cestě, která se ještě nezavršila“ (*Jaro a podzim*) a neustále touží po domovu, po své čtvrti, moři, pláži...

Syrská moderní literatura je vlastně v mnoha ohledech velmi specifická. Její dějiny od doby nezávislosti se utvářely právě ve stínu úporného autoritářského režimu. V syrské literatuře se tak více než jinde v arabském světě, možná s výjimkou Iráku a částečně Libye, díky všudypřítomné cenzuře a tvrdým trestům vyvinuly specifické techniky vyznačující se mlčením a nejrůznějšími metaforami. I z tohoto ohledu by bylo zajímavé podívat se na to, jakým způsobem se s vývojem panarabských ideálů ve srovnání s mnohdy trudnou autoritářskou realitou v arabských státech

Ḥannā Mīna vyrovnával.

Autorovi bych snad v tomto ohledu doporučil rozšíření literatury, která by mu lépe pomohla interpretovat širší dobový kontext. K těm zásadnějším pracím patří jistě Gelvin, James, *The Modern Middle East: A History* (New York: Oxford University Press, 2005), případně od téhož autora *Divided Loyalties: Nationalism and Mass Politics in Syria at the Close of Empire* (Berkeley: University of California Press, 1998). Z novější doby pak rozhodně Hanssen, Jens and Max Weiss (eds.), *Arabic Thought Beyond the Liberal Age: Towards an Intellectual History of the Nahda* (Cambridge: Cambridge University Press, 2016). Užitečný mikropohled pak nabízí článek Firat, Alexa, „Cultural Battles on the Literary Field: From the Syrian Writer’s Collective to the Last Days of Socialist Realism in Syria,“ *Middle Eastern Literatures* 18, 2 (2015): 153–176. A konečně užitečným článkem je také Alhamadah, Youssef, „L’image de l’Occident dans l’oeuvre de l’écrivain syrien Ḥannā Mīna,“ *Arabica* 55 (2008): 409–432.

Nutno dodat, že s autorem je zapotřebí souhlasit v tom, že podobně zaměřených prací, které by se zabývaly odrazem panarabismu v literárních textech, opravdu není mnoho. I proto se domnívám, že by mu coby určitý mustr postupu zpracování obdobného tématu mohla dobře posloužit studie o tuniském autorovi žijícím v letech 1911–2004, tedy zhruba ve stejné době (a stejně dlouho) jako Ḥannā Mīna – Omri, Mohamed-Salah, *Nationalism, Islam and World Literature: Sites of confluence in the writings of Maḥmūd al-Mas‘adī* (London: Routledge, 2006).

A konečně, co se týče formální stránky, i zde je nutné ocenit velmi kvalitní zpracování textu. Za vyzdvižení rovněž stojí i to, že autor pro svou bakalářskou práci zvolil angličtinu, a to na velmi dobré úrovni, a že bez problémů pracuje i s arabskou literaturou. K formální stránce tak můžu mít snad jen několik drobných doporučení do budoucna (žádné z nich ovšem nijak celkovou úroveň práce nesnižuje):

- v bibliografii se zpravidla neuvádí díla encyklopedická či slovníková (v tomto případě např. arabsko-anglický slovník Hanse Wehra)
- tu a tam zůstali drobní jazykoví šotci, např. v Preface: „from my profound in the Arabic interest language“
- psaní časových údajů vztahujících se k desetiletí: ne v podobě např. „in the 40’s“, ale „in the 1940s“
- pokud si autor – vzhledem k zaměření jistě vhodně – vybere odborný způsob přepisu z arabštiny, je dobré se toho držet všude v textu (viz např. str. 8, kde se místo Ḥannā opakovaně vyskytuje Hanna, nebo s. 17, kde se vyskytuje jak podoba „ištirākīya“, tak i „al-Ishtirākī“). Rovněž tak bych navrhoval nepoužívat pro přepis víceslovných arabských názvů velké písmeno pro všechna slova, tedy např. ne *Ittiḥād al-Kuttāb al-‘Arabī*, nýbrž *Ittiḥād al-kuttāb al-‘arabī*.
- a konečně bych autorovi navrhoval v poznámkovém aparátu používat kratší způsob odkazování na literaturu, která je pak v plném znění zmíněna v závěrečné bibliografii a zvlášť jedná-li se o opakované odkazy, tedy ne např. „Adeed Dawisha, *Arab Nationalism in the Twentieth Century: From Triumph to Despair* (Princeton: Princeton University Press, 2003), 11.“ ale „Dawisha, *Arab Nationalism in the Twentieth Century*, 11.“

Předkládanou práci v každém případě považuji celkově za – v kontextu bakalářských prací až nadstandardně – velmi zdařilou. Z toho důvodu ji **doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení výborně.**

V Praze dne 1. června 2020.

Mgr. Ondřej Beránek, Ph.D.